

Fasih Ahmed Dede hayati, edebi kiřiligi, eserleri ve divanının tenkidli metni.
ÇIPAN, Mustafa. Doktora. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya,
1991. 718s.

Danışman: Doç.Dr.Gönül Ayan.

18. EYLÜL 1991

060091

FASÎH AHMED DEDE

-
- 1 HAKAN SEVİNDİK, Fasîh Ahmed Dede'nin Behişt-âbâd adlı mesnevisi: İnceleme-metin-dizin, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2011

دانشگاه تهران نگه‌داری می‌شود.

منابع: زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی، ۳، ۱۶، ۱۰۸، ۱۱۸ - ۱۲۰؛ فهرست میکروفیلیم‌های کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، ۱۷۳/۳؛ فهرستواره کتابخانه مینوی، ۹۸ - ۹۹؛ فهرستواره کابهای فارسی، ۵۴۳/۶ - ۵۴۴؛ کشف‌الظنون، ۱۲۵۹/۲؛ نگاهی به روند نفوذ و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۱۰۶، ۱۲۳.

دانشنامه

فصیح (fa.sih) / فصیحی، احمدده فرزند محمدبن احمد بیگ دکاگین‌زاده، - استانبول ۱۱۱۱ ق/ ۱۶۹۹م، شاعر و خوش‌نویس عثمانی. در استانبول زاده شد. از اشعار، نوشته‌ها، خط خوش، مهارت در نقاشی و مینیاتور و نیز تسلط وی به زبان‌های فارسی و عربی چنین برمی‌آید که از تحصیلات مقدماتی و تکمیلی خوبی برخوردار بوده است. وی به دربار عثمانی راه یافت و چندی کاتب دیوان همایون بود. سپس در دستگاه وزارت فاضل‌احمد پاشا کوپرولوزاده (- ۱۰۸۷ ق)، وزیر محمد چهارم عثمانی (۱۰۵۸ - ۱۰۹۹ ق)، کاتب خزینه شد. وی که از پشتیبانی و توجه احمد پاشا برخوردار بود، در دوره‌ای که این سمت را بر عهده داشت نزد درویش علی خط‌ثلث و نسخ و نستعلیق را فراگرفت. تا این که از مقام کاتب خزینه کوپرولوزاده کناره گرفت و به طریقت مولویه درآمد و دست ارادت به شیخ قوسی دده داد و به مولویخانه گالاتا/ غلظه رفت (احتمالاً در ۱۰۸۱ ق/ ۱۶۷۰م). فصیح از این پس خوش‌نویسی تدریس می‌کرد و از این راه روزگار می‌گذراند. او سی سال پایان زندگی‌اش را در همان مولویخانه سپری کرد. فصیح درویش و شاعری رندپیشه بود و در کارش قیدوبندی نداشت. هر شب به میخانه می‌رفت و باده‌گساری می‌کرد. در آنجا عاشق دلبری شد و از آن پس شب‌ها را تا صبح بر در میخانه می‌خوابید، تا این که «از گرفتاری آن جوان [دلبر] به سختی جان به در برد» رفتارهای او خشم دوستان خانقاهی‌اش را برمی‌انگیخت. گویند فصیح هر شب در بازار ماهی‌فروشان گالاتا مست می‌کرد و سپس افتان و خیزان به خانقاه می‌رفت. عبدالباقی گولپینارلی در مولویه بعد از مولانا دو حکایت بر ساخته درباره وی آورده که نشان می‌دهد او با همه بی‌قیدی‌اش صاحب کراماتی بوده است. مثلاً، تصوحو اسکرداری، بنیادگذار شاخه نصوحیه از خلوتیه (- ۱۱۳۰ ق)، که

درباره فصیح نظری مساعد نداشت، با دیدن رویایی میانه‌اش با وی بسیار خوب شد. فصیح شیفته گریه‌ها بود. وی سی‌ونه گریه داشت و چون گریه‌ای از او می‌مرد آن را کفن می‌کرد و در گورستان خانقاه به خاک می‌سپرد. سرانجام خود نیز همزمان با گریه سیاهی که داشت، درگذشت. وی پیش از مرگ وصیت کرده بود تا تصوحو جنازه‌اش را غسل دهد. خاکجای او در گورستان مولویخانه گالاتا است و بعدها در کنار آرامگاه او اسرارده را نیز به خاک سپردند. در سوک وی شاعرانی چون نهادی و شهدی ماده تاریخ و مرثیه گفته‌اند. فصیح را در شمار خمسه‌سرایان عثمانی آورده‌اند. وی به فارسی و ترکی شعر می‌سرود و بر اوزان عروضی تسلط کامل داشت. در اشعارش مضامین تازه، تشبیه‌های زیبا و عناصر خط و نقاشی و موسیقی به کار می‌برد. غزلیات او رندانه و عاشقانه است. همچنین مرثیاتی وی در روزهایی خاص از زبان مرثیه‌خوانان خوانده می‌شده است. از آثارش: دیوانچه که دربردارنده اشعار فارسی وی در پنج قصیده، سی‌وسه غزل، یک مثنوی، چهل رباعی، سه ماده تاریخ، یک معما، یازده مطلع و دوازده مفرد است. نسخه‌هایی از این اثر به شماره ۴۹۲.۴۹۲ و ۱۷۷۶.۴۹۲ در کتابخانه دانشگاه استانبول و به شماره ۳۶۸۲/۱ در کتابخانه اسعدافندی نگه‌داری می‌شود؛ دیوان فصیح که نسخه‌هایی دست‌نویس از آن به شماره ۲۶۸۲/۱ در کتابخانه اسعدافندی، به شماره ۲۶۸ در کتابخانه حالت‌افندی، به شماره ۳۲۸ در بخش کتاب‌های علی امیری در کتابخانه ملت و به شماره‌های ۴۹۲.۴۹۲، ۱۷۷۶.۴۹۲ و ۲۹۱۹.۴۹۲ در کتابخانه دانشگاه استانبول موجود است؛ منشآت/مجموعه فصیح‌دهه که دربردارنده برخی اشعار فارسی و ترکی، حکایت‌های تاریخی، رساله‌ها و شرح‌حال و انشاهای او است و از تسلط فصیح در اثنانویسی خبر می‌دهد است. نسخه‌ای از این اثر به شماره ۱۴/۱۵۱۴ در بخش کتاب‌های نظیف‌پاشا در کتابخانه سلیمانیه نگه‌داری می‌شود؛ مناظره گل و مل با مضامینی دینی و عرفانی و اخلاقی (استانبول، ۱۲۸۵ ق)؛ مثنوی مناظره روز و شب (استانبول، ۱۲۷۸ ق)؛ مثنوی خسرو و شیرین به پیروی از نظامی گنجوی؛ مثنوی محمود و ایاز؛ بهشت آباد؛ تباکونامه به ترکی که در پایان برخی نسخه‌های دیوان یا منشآت وی آمده است.

منابع: پارسی‌نویسان آسیای صغیر، ۱۸ - ۱۹؛ تذکره سالم، ۵۳۰.

Divanlar

98416

FASİH DİVANI
İnceleme - Tenkidli Metin

Dr. Mustafa ÇIPAN

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 3550
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ : 1248

Divanlar
Yayın kodu
03.34.Y.0002.2086
ISBN 975.11.2084.5
Kapak Tasarım
Banu DAVUN
Başkı Yılı
2003
Baskı Adedi
2.000
Baskı
Millî Eğitim Basımevi

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	98416
Tas. No:	T811.237 FAS. F

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 27/11/2000 tarih ve
8463 sayılı yazıları ile 2.000 adet basılmıştır.

Devlet Kitapları Müdürlüğü - İSTANBUL
Tel : (0212) 534 86 27 - 635 81 90
Faks : (0212) 631 13 08

İSTANBUL, 2003

(أنظر : هدية العارفين 166/1 ؛ محمد طاهر عثمانلي
مؤلفهري 113/2 ؛ تذكرة سالم ص 530 ؛ فهرس
سيف الدين أوزاكة 118/2)
من تصانيفه :

1 - تنباكو نامه - في الأخلاق والموعظة (ت)
جامعة إستانبول رقم 5561 ؛ متحف مولانا رقم
1178 ورقة 128-156 ؛ نافذ باشا رقم 1514 ؛
2 - ديوانجه ء فصيح أحمد ده ده - في الأدب (ف)
لاله لي رقم 1756 ؛ أسعد أفندي رقم 2682 ورقة
80 ، 1091 هـ - جامعة إستانبول رقم 492 ، 1776
؛ أمانت خزينه سي رقم 1629 ورقة 89 ؛ علي أميري
326 ، 328 ؛

3 - رسالة في القلم - في الأدب (ت)
أسعد أفندي رقم 2682 ؛ نافذ باشا رقم 14/1514 ؛
رشيد أفندي رقم 855 ؛ علي أميري منظوم 328 ؛ جامعة
إستانبول رقم 5561 ؛

4 - قصائد فصيح المولوي - في الأدب (ت)
حالت أفندي رقم 678 ؛

5 - كليات فصيح المولوي - في الأدب (ت)
خسرو باشا رقم 554 ؛

6 - المنتخب من ترجمة نواقب المناقب (ت)
بلديه يكي باغشلا 2/441 ورقة 41-49 ، 1255 هـ

7 - مناظرة كل ومل - في الأدب (منظوم) (ت)
بايزيد رقم 1/5483 ورقة 35 ، 1083 هـ - أسعد
أفندي رقم 3/2682 ؛ جامعة إستانبول رقم 492 ،
1776 ، 1124 هـ - رقم 3/5537 ورقة 127-
133 ؛ خزينه رقم 1707 ورقة 69-91 ؛ طبع في
إستانبول 1285 ؛

8 - منشآت فصيح أحمد ده ده (ت) ؛
روان كوشكي رقم 1978 ؛ نافذ باشا رقم 14/1514 ؛
أسعد أفندي رقم 3301 ؛ قرنيه أوزلق رقم 7012 ؛

Fasih Ahmed Dede
0795 - فصيح أحمد ده ده بن محمد بن أحمد بن

محمد باشا بن أحمد باشا الإستانبولي العثماني الكاتب
الصوفي المولوي الخطاط الشاعر المتخلص بفصيح
المولوي المتوفى بإستانبول سنة 1699/1111

6. Milli Mevlânâ Kongresi 24-25 Mayıs 1992 Konya,
Konya 1993, DİA Ktp. 30263/3.

MEVLEVİLİK YOLUNDA FASİH AHMED DEDE

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇIPAN

Selçuk Üniversitesi'nce şimdiye kadar Hz. Mevlânâ ile ilgili milli ve milletlerarası seviyede 10'un üzerinde Kongre, Sempozyum ve panel gerçekleştirilmiş; bu programlarda toplam 210 tebliğ sunulmuştur.

İdrak edilmekte olan VI. Milli Mevlânâ Kongresi'ne davet formunda, Kongre'ye katılacak ilim adamlarının tebliğlerine konu teşkil etmek üzere, 8 değişik madde tespit edilmiştir. Şimdiye kadar sunulan 210 tebliğ, bu maddeler dikkate alınarak incelendiğinde 8. sırada yer alan "Mevlânâ'dan etkilenen ilim ve san'at adamları" konusıyla ilgili yalnız 11 tebliğin varlığı görülür. Ortalama olarak her konuya 26 tebliğ ve % 12.5'lik bir oran düşmesi gerekirken; ilgili madde bakımından bu oran % 5.2 gibi düşük bir seviyede kalmıştır.

Hz. Mevlânâ'nın, âlim ve san'atkârlar üzerindeki yüzyılları aşan müspet ve kalıcı tesirlerini araştırmanın önemi gözönüne alındığında, bu konuda yapılan çalışmaların artırılmasının faydalı olacağı yolundaki kanaatimizi belirtmek isteriz.

Böyle bir düşünceden hareketle tebliğimizi "Mevlevilik Yolunda Fasih Ahmed Dede" başlığıyla hazırladık. Bu tebliğde 17. yüzyılda yaşayan ve Mevlevî şâirler arasında haklı bir şöhrete sahip olan Fasih Dede'nin hayatı hakkında bilgi vermenin yanında, onun eserleri, edebî kişiliği ve güzel san'atlarla ilgisi üzerinde duracak; aldığı ve gösterdiği tesirler bakımından Divân edebiyatımız ve şâirleri (özellikle Mevlevî şâirler) arasındaki yeri ve kıymetini tespitte çalışacağız.

Bilindiği üzere Hz. Mevlânâ'nın vefatından sonra oğlu Sultan Veled tarafından -O'nun gösterdiği imân, ahlak ve fazilet yolunda- tesis edilen Mevlevilik, Anadolu'da, Balkanlarda, Kıbrıs'ta, Arabistan Yarımadası'nda ve Kuzey Afrika'da büyük gelişme göstererek uzun asırlar boyunca tesirli olmuştur. Pek çok devlet adamı, âlim, şâir ve san'atkârı da müntesipleri dairesine alan bu tarikat, sayısız

173368

(060091)

Fasîh Ahmed Dede

29 AĞU 2008

FARŞA DİVANÇE

MADDE YAYINLANMIŞTIR
SONRA GELEN DOKÜMAN

Hazırlayan

Doç.Dr. Mehmet ATALAY

İstanbul 2007

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	173368
Tas. No:	T811.237 FAS.F

M.
SONRA GELEN DOKÜMAN

FASİHİ

FÂRİSÎ, bk. OSMAN II (1604-1622)

FARUK Mümtaz (20. yy.) Şair. Eseri/Şiir: *Seneler* (Ank. 1933).

Kay.: ÖBBŞKA 1/996. •i. PALSAY

FARUK Nafiz, bk. ÇAMLİBEL, Faruk Nafiz

FASİH, bk. FASİHİ (?-1655)

FASİH (?-1699): Mevlevî şâiri ve hattat. İstanbul'da doğdu. Asıl adı Ahmed olup Fasih Ahmed Dede diye tanındı. Babası Mehmed Efendi, büyük dedesi Dukakinzade Mehmed Beydir. Bu sebeple Dukâkînzade lakabıyla da anıldı. Şiir ve inşadaki şöhretinden dolayı Köprülü Ahmed Paşanın dâiresine intisâb ederek onun özel kâtibi ve nedimi oldu. Böyle bir itibar kazanmış iken, Esrar Dedeye göre, Gavsî Dedeye intisâb ederek Mevlevî oldu. Dervişçe yaşamayı isteyip evine çekildi. Galata Mevlevihânesinde bir külâh bir hırkayla yaşadı. İstanbul'da vefat etti ve Galata Mevlevihânesine defnedildi. Kabri Esrar Dede ile yan yanadır. Mehmed Nihadî *Göçdi bâkî mülkine Dervîş Fasih-i Mevlevî 1112*, Şehdî de *Meskenin cennet-i adn ide Fasih'ün Mevlâ* tarihlerini düşürdüler. Kâtiplerin âriflerindedir. Şiir, inşâ, hat ve minyatürde devrin usta sanatkârıydı. Ta'lik hattında meşhurdu. Şinâsî mahlasıyla gece gündüz Rûznâmecizade Mehmed Ağaya mecmu'alar yazdı. Sâlim bu mecmualardan kendisinde üç adedinin bulunduğunu kaydetti. Rindâne ve âşıkâne şiirleri takdir edildi. Öğrencilerinden Şinâsî ve Fasihî ikisi de Divân sâhibidirler. **Eserleri:** Kendi hattıyla mükemmel bir *Divân*'i vardır. Divan nüshaları Selim Ağa K nu. 929, Millet K AEME nu. 327, 328, 330, Ragıp Paşa K Yahya Tevfik 302, SK Esad Ef. nu. 2682, Husrev Paşa nu. 554, Lala İsmail Ef. nu. 471, İÜK TY. 469, 492, 1776; MK Yz A 4412/4 vd. Ayrıca *Farsça Divânçe'si, Münâzara-i Gül ü Mül* (mecnur olup iki nüshası TSMK Hazine nu. 1707; BDK nu. 548te kayıtlıdır), *Münâzara-i Rûz u Şeb, Tenbâkû-nâme* adlı eserleriyle *Kalem* makalesi vardır. *Sâlim Tezkiresi* ve *Sicil'de Hüsrev ü Şirîn, Mahmûd ü Ayaz, Behîşt-âbâd* adıyla başka eserleri olduğu da kayıtlıdır.

Kay.: MN s. 339 NAFE (SK Esad Ef. nu. 2549, v. 217a-218b); NAZZE, 1999, s. 317-325; OM 2/366; ÖBBŞKA 1/766; SE s. 193; SO 4/21; TA 16/133; TDEA 3/161, TDVİA 12/213-214; TGDEİS s. 129;

TH s. 644; TN 2/772-773 (3251); TŞM 2000, s. 425-428; TŞ/S (İÜK TY 2407, v. 178a-182a); TYA s. 398; VF 2/328; VSMK s. 110; Mustafa Çıpan, *Fasih Dede ve Divanı*, Selçuk Üniversitesi, dt. •i. GENÇ

FASİHİ (?-1655): Divan şairi. İstanbul'da doğdu. Adı Mehmed Efendidir. Şeyh Hüsameddin Uşşakî'nin torunu olduğundan Uşşakîzade diye tanındı. Medrese öğrenimi gördü. Mülazım oldu. Müderrislik yaptı. Kalenderhâne müderrisliğinden Kudüs kadılığına atandı. Bu görevinden azledilince Kudüs'te vefat etti. Şiirlerinden örnekler Belîğ ve Âsim tezkirelerindedir.

Kay.: MN s. 339; NAFE (SK Esad Ef. nu. 2549, v. 208ab); NAZZE 1999, s. 315-317; SO 3/339, 4/167; "Fasih", TDEA 3/161; TGDEİS s. 129; TN 2/773 (3252); VF 1/272; ZZE s. 25. •M. CUNBUR

FASİHİ (?-1693): Divan şairi. Adı Mehmed Efendidir. Divân-ı Hümâyün kâtiplerinden olan şairin bir ilâhisinden alınan beyitler *İstanbul Ansiklopedisi*'nde yayımlandı.

Kay.: İstA. s. 5515; TGDEİS s. 129; TN 2/773-774 (3253); TŞ/S (İÜK TY 2407, v. 182b). •Yaz.Krl.

FASİHİ (?-1694): Divan şairi. Niğbolu'da doğdu. Adı Mustafa Efendidir. Öğrenimini Niğbolu'da yaptı ve genç yaşta İstanbul'a geldi. Divân-ı Hümâyün divan kâtiplikleri yaptı. 2. Ahmed devrinde Hacı Ali Paşanın sadrazamlığında Defter-i Hâkanî emniğinde bulundu. Her fende hünerli olup gizli ilimlerle de meşgul olurdu. Odabaşı Şeyh Fenâ'î'ye bağlanıp Beşiktaş'taki Yahya Efendi zâviyesine derviş oldu. Tekkenin yanında yeni bir ev yaptırdı. Uzun zaman oturduktan sonra İstanbul'da vefat etti. Şeyh Yahya Türbesinin yakınına gömüldü. *Salim Tezkiresi*'nde ve TSMK Hazine nu. 1074'teki mecmuada gazelleri yer aldı.

Kay.: İstA s. 5515; MN s. 339; NAFE (SK Esad Ef. nu. 2549), v. 216b-217a; NAZZE, 1999, s. 317; SO 4/21; TDEA 3/161; TGDEİS s. 129-130; TN 2/774 (3254); TŞ/S (İÜK TY 2407), v. 182a-b; VF 2/195. •Yaz.Krl.

FASİHİ (17. yy.): Divan şairi ve ressam. İstanbul'da doğdu. İsmi Ahmed'dir. Ramazan adlı bir pehlivanın oğludur. Babasından eğitim aldı. Dergâh-ı âli yeniçerilerindendi. Şeştar çalmakla pehlivanlıkla ün kazandı. İkbâl ümidiyle Mısır'a seyahat yaptı. Hac için Mekke'ye gitti. Aynı zamanda ressamdı. Şiirlerinden ör-